

הקדמת המאירי לפרק רביעי

"לולב וערבה שקה ושצעה וכו' כבר ביארנו בתחלת המסכתא שהחלק השלישי שצזאת המסכתא צא לצאר עניני קרצנות החג והנהגת השמחה וזה הפרק אמנם יצא להשלים ענין החלק השני על איזה כל לולב ומיניו דוחין את השצת וכן בסוכה מאימתי מוריד כליו ממנה ויתחיל זה בענין החלק השלישי בענין הקפת המזבח צערצה דרך שמחה ובענין ניסוך המים ועל זה הצד יחלקו עניני הפרק לשלשה חלקים הראשון בענין לולב על איזה כל דוחה שצת ועל ידו יתבאר בחלק זה זמן הלל ושמחה וזמן סוכה וניסוך המים והחלייל והחלק השני בענין הקפת המזבח בכל יום צערצה והשלישי בענין ניסוך המים זהו שרש הפרק דרך כלל אללא שיצואו צו דברים על ידי לגגול כענין סוגיית התלמוד כמו שקדם".

דף	עמוד	סימן	נושא
מ"ב	ב	מרבם בשמחה מקבלים במתנה מורים בביהמ"ק	א. משנה: "לולב וערבה ששה ושבעה ההלל והשמחה שמונה סוכה וניסוך המים ז'" ב. "יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית... בלשכה ומלמדין אותם לומר כל מי שמגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה למחר"
מ"ג	א	גזירות מגילה גזירות מרחיקות מקדש גבולין גמרו ממלואים גמרו ממצוות	א. "א"ר גזרה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים והיינו טעמא דשופר והיינו טעמא דמגילה אי הכי יום ראשון נמי ראשון" ב. "ראשון דאיתיה מן התורה בגבולין לא גזרו בהו רבנן הנך דליתנהו מן התורה" ג. "וסוכה גופה מנלן... נאמר כאן ימים ונאמר בלולב ימים... ונאמר במלואים ימים מה" ד. "דנין דבר שמצותו לדורות מדבר... ואל יוכיחו מלואים שאין נוהגין לדורות ת"ל"
	ב	מפרסמים לגדול מסור לגדול מזבח גדול גלגול מזבח גנבי מרביות מחלוקת גדולה	א. "ערבה בשביעי מ"ט דחיא שבת אר"י כדי לפרסמה שהיא מן התורה... לולב נמי" ב. "אי הכי ערבה נמי נגזור ערבה שלוחי בית דין מייתי לה לולב לכל מסור אי הכי" ג. "איתיביה אבבי בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואתו היום שבע פעמים מאי לאו בערבה לא בלולב... בר אורייתא תא ואימא לך מלתא מעלייתא דהוה אמר אבוך" ד. "פ"א חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו מרביות של ערבה מע"ש... והכירו בהן בייתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים... שאין בייתוסין מורים... דוחה... השבת"
מ"ד	א	מקדש דוחה מזכירים דאורייתא דרישת מקדש מקור דאורייתא מצריך דו	א. "כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית... כאן בזמן שביט המקדש קיים כאן בזמן" ב. "מאי שנא לולב דעבדינן ליה שבעה זכר למקדש ומאי שנא ערבה דלא עבדינן לה שבעה זכר למקדש א"ל... לולב דאורייתא... ערבה דרבנן לא עבדינן לה ז' זכר" ג. "למאן אילימא לאבא שאול האמר ערבי נחל כתיב שתיים אחת ללולב ואחת למקדש אי לרבנן הלכתא גמירי לה דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום ר' נחוניא איש"

"ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואזוד"

"אמר רב חסדא אין תורה נקנית אלא על ידי סימנין"

עירובין נ"ד ע"ב

מסכת סוכה

דף	עמוד	סימן	נושא
מ"ד	א	מנהג דרבנן דין מלאכי מחזירי דיבורים מזכירי דינים	ד. "אתמר רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי חד אמר ערבה יסוד נביאים וחד אמר ערבה מנהג נביאים תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר יסוד נביאים ד"א ר אבהו אר"י ערבה" ה. "אשתומם כשעה חזא ואמר שכחום וחזרו ויסדום" רש"י: "בגלות כבל שכחו את התורה והמצות במקצת וזו נשכחה לגמרי" ויסדום: "על פי הדבור"
	ב'	מנהג דרבנן נביאים דין מלאכי רש"י מנהג דרבנן נביאים מרביות דרבנן דיירי מ'שנה מהלכי דרכים	א. "כאן במקדש כאן בגבולין" רש"י: "במקדש הלכה למשה מסיני בגבולין...נביאים" ב. "אמר אייבו הוה קאימנא קמיה דר"א בר צדוק ואיתי ההוא גברא ערבה קמיה שקיל חביט ולא בריך קסבר מנהג נביאים הוא אייבו וחזקיה בני ברתיא" ג. "אמר כדו הוית דיירי בארעא הדא מ' שנין...מהלך בארחה דתקנן כדון הדר ואתי" ד. "אל יהלך אדם בע"ש יותר מג' פרסאות...לא אמרן אלא לביתיה אבל לאושפיזיה"
מ"ה	א	מקום היה הביאו ממוצא הקפת מזבח מצות המזבח היום מרביצים הקים מזבח	א. משנה: "מצות ערבה כיצד מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא יורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן" ב. "בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת...ואותו היום מקיפין את המזבח ד' פעמים" ג. "ריכב"א חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בקרקע בצדי המזבח ואותו היום נקרא חבוט חריות מיד תינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגייהן" ד. "כל הנוטל לולב באגודו והדס בעבותו מעלה...הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב"
	ב	הקים מזבח הכתוב מעלה מעלת העומדים לפטור מן הדין והן מועטים הזכריתו משתף מודים ה' מח האמצעי רש"י	א. "אמר רבי ירמיה משום רשב"י ור"י משום...כל העושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן שנא' אסרו חג בעבותים" ב. "כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן שנאמר עצי שטים עומדים" ג. "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה ואילמלי" ד. "ואמר...משום רשב"י ראתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן אם" ה. "ותנאי כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לבדו ה"ק ליה אנחנו מודים ולך אנו משבחין ליה אנחנו מברכים ולך אנו מקלסין" ו. "ר' לוי אומר כתמר מה תמר זה אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים" "כעין מוח יש בו כגון בעץ האגוז והגפן ואין לו אלא"
מ"ו	א	מברך ועושה מצות ותיקין מברכים מברך ועושה מצות מברך ויזואלי מברך וצונו	א. "העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה נטלו לצאת בו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב ואע"פ שברוך עליו" ב. "העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו...ונכנס לישב בה אומר אשר קדשנו" ג. "תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהן דברי רבי וחכ"א אינו מברך אלא שחרית" ד. "רבי ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך...ומאי מברך ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו...והיכן צונו מלא תסור ורב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך"
	ב	מחזיק ועוד מותר או מוקצה מחנך ותיק מבטיח ומקיים	א. "שלא כמדת הקב"ה...אבל מדת הקב"ה מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר והיה" ב. "אמר רבי יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר...וריש לקיש אמר אתרוג אפי' בשביעי נמי מותר...מר סבר למצותה אתקצאי ומר סבר לכולי יומא אתקצאי" ג. "ואמר רבי זירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך מידי ולא יהיב ליה משום דאתי לאגמוריה שיקרא שנאמר למדו לשונם דבר שקר ובפלוגתא דר"י ורשב"ל"
מ"ז	א	זקנים מוכיחים מת' ז'	א. "אר"י נקוט דר"י בידך דרב הונא בר בינא וכל גדולי הדור איקלעו בסוכה בשמיני ספק שביעי מיתב הווי יתבי ברוכי לא בריכי ודלמא סבירא להו כמ"ד כיון שברוך"

"ואינו דומה לזונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואזוד"

מסכת סוכה

דף	עמוד	סימן	נושא
מ"ד	א	מברך זמן זמן מובדל מברך זמן זמן מיוחד	ב. "אמר רבי יוחנן אומרים זמן בשמיני של חג ואין אומרים זמן בשביעי של פסח" ג. "ארי" אומרים זמן בשמיני... שהרי חלוק בג' דברים בסוכה ולולב וניסוך המים" ד. "שמיני רגל בפני עצמו הוא שכשם שבשבעת ימי החג טעונין קרבן ושיר וברכה ולינה אף שמיני טעון קרבן ושיר וברכה ולינה מאי לאו זמן לא ברכהמ"ז ותפלה"
	ב	מברך זמן זריזים מניפים מניפים זמורות מברך זמן	א. "מאי לאו זמן לא ברכת המזון ותפלה הכי נמי מסתברא... זמן אומר אפילו בשוק" ב. "ר' יהודה אומר והנחתו זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו... ר"א בן יעקב היא דתניא ולקח הכהן הטנא מידך לימד על הביכורים שטעונין תנופה דברי ראב"י" ג. "והלכתא אומרים זמן בשמיני של חג תניא כוותיה דר"ג שמיני רגל בפני עצמו"
מ"ח	א	משאיר חשיבות מצוות ח' שמונה מוריד כלי חרס מיום חיים חזות מושחרת	א. משנה: "ההלל והשמחה שמונה כיצד מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה ובכבוד יום טוב האחרון של חג כשאר כל ימות החג" רש"י: "שלמי שמחה" "לגמור בו" ב. משנה: "סוכה שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו אבל מוריד את הכלים" ג. משנה: "ניסוך המים כיצד צלוחית של זהב מחזקת ג' לוגים היה ממלא מן השילוח... ר"א אומר של סיד היו אלא שהיו מושחרין פניהם מפני היין ומנוקבין כמין שני"
	ב	חוטמין מנוקבים מחאת חכמים ממלא חבית כמעשה חול בשבת מרבין חיוכים חצופים מתוכחים מחאת חכמים מזבח חסר חופן מלח	א. "ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין אחד מעובה ואחד דק כדי... כלין בבת אחת" ב. "ולמנסך אומר לו הגבה ירך שפעם אחד נסך אחד... ורגמוהו כל העם באתרוגיהן" ג. "...כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה נשפכה נתגלתה היה ממלא מן הכיור" ד. "מנא הני מילי אמר רב עינא דאמר קרא ושבתם מים בששון וגו' הנהו תרי מיני" ה. "הנהו תרי מיני חד שמיא ששון וחד שמיא שמחה אמר ליה ששון לשמחה אנא" ו. "תנו רבנן מעשה בצדוקי אחד שניסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן ואותו היום נפגמה קרן המזבח והביאו כול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכשר לעבודה אלא מפני שלא יראה מזבח פגום" רש"י: "מלא אגרוף" "מפני הכבוד"
מ"ט	א	מראה טוב של מזבח מרובע טוב מחביא טמיר מטה מעשה טאטע מעין טבעת מוקפין כטבעת	א. "שכל מזבח שאין לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע פסול לעבודה ר' יוסי בר יהודה אומר אף הסובב" אמר תוספות בשם רש"י: "אבנים שלמות תבנה" ב. "ארי" שיתין מששת ימי בראשית נבראו שנאמר חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן חמוקי ירכיך אלו השיתין כמו חלאים שמחוללין ויורדין עד התהום" ג. "חמוקי ירכיך כמו... מעשה ידי אמן זו מעשה ידי אומנותו של הקדוש ברוך הוא" ד. "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו כרם היה... ויעזקהו" רש"י: "ויעזקהו-בנה להם ערים בצורות מוקפות דלתים ובריה כטבעת דמתרגמינן עיוקא (שמות כ"ה)"
	ב	מחביא טמיר מעשים טובים מראה טוב מקרין טוב מרבה טוב תורה מחשבה טובה לשמה	א. "תנא דבי רב ענן... למה נמשלו ד"ת כירך לומר לך מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר" ב. "והצנע לכת... זה הדין ואהבת חסד זו גמ'... ח"ו. והוצאת המת והכנסת כלה לחופה" ג. "אמר רב חמא בר פפא כל אדם שיש עליו חן[ן]חסדן בידוע שהוא ירא שמים שנאמר חסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו ואמר ר' אלעזר מאי דכתיב פיה פתחה בחכמה" ד. "תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד... א"ד תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד"
נ'	א	נתקדשו לדעת נחש	א. "חזקה... כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמה יאמרו לדעת נתקדשו" ב. "נתגלתה... מסננת יש בו משום גילוי... מפני שארס נחש דומה לספוג צף ועומד"

"ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואזוד"

דף	עמוד	סימן	נושא
נ'	א	גגמר	ג. "הדרן עלך לולב וערבה"

הלכתא גבירתא כללא דפרק ד'

משנה א', ב', ג', ד', ה', ו', ז': שבועה דברים במקדש בחג הסוכות, לולב וערבה, הלל ושמחה, סוכה וניסוך המים והחליב, מנות לולב אלכלו ביארנו לעיל, ובמקדש הוא שבועה, בחל יו"ט א' בשבת. ושקה, בחל בשאר ימים, ובחל יום א' בשבת היו מוליכין לולביהן להר הבית מע"ש ולע"ר זקוק"ל, היה האחרון מכורך בענפי הערבות והדם, והשמשים מניחין הלולבין על גב הכסאות הבנויות מוקפות סביב ההר, שעליהם עעין הגג, ולמחר משכימים ובאים והחזנים זורקין לפניהם, והם חוטפין, ומלמדים אותם שיאמר כל א', כל מי שמגיע לולבי בידו הוא לו במתנה, דביום א' אינו יואל בלולבו לחזירו, והזקנים החלשים לחטוף, היו מניחין שלהן בחדר מיוחד לכך. אח"כ תקנו ב"ד שבשבת ביום א' יהיה כל א' נוטל בדיה, שצאו בסכנה ע"י החטיפה. הלממ"ס להביא ערבה חוץ מערבה ללולב להקיף בו המזבח והיו לוקטין בכל יום חדשים ממקום למטה מירושלים שנקרא מואל, משום שהוליו ופטרו אותו ממש המלך, והיו הענפים גבוהים י"א אמה. מקיפין הכהנים בהם המזבח פעם א' בכל יום מהשקה ימים, וביום ז' ז"פ, וי"א שבשקה ימים לא היו מקיפין רק בלולבין והערבה היו זוקפין ומעמידין אותן בצדי המזבח על היסוד בלי הקפה וביום השביעי הקיפו בערבה, והוא פלוגתא בגמרא. ומנהגינו שמקיפין כל השקה ימים בלולב, הוא כמ"ד שמקיפין בלולב דאי בערבה כיון שאין לנו עושים בערבה זכר למקדש אלא ביום ז', לא היה לנו להקיף אלא בשביעי, וביום שביעי שמקיפין אנחנו גם בערבה הוא לעשות ככ"ע, דלמ"ד דמקיפין בלולב אינו מפסיד הערבה, ולמ"ד בערבה אינו מפסיד הלולב וזוקפין ומעמידין אותן בצדי המזבח על היסוד סביב, וראשיהן כפופין ע"ג המזבח למעלה מקרנות אמה ובעת הבאה וסידור תוקעין מריעין ותוקעין. וביום חיבוט הערבה, שהוא יום ז', כל א' מהעם לוקח משם ד' א' או יותר וחבטן בקרקע, או על הכלי פעמים או שלש בלא ברכה שרק מנהג נביאים הוא, ודוקא ביום ז', שאז מנהג נביאים לחבוט. בשבת, זוקפין אותה בשבת, דהיו קורטין ומביאין הענפים מע"ש ומניחין אותן בגגות של זהב מלאות מים שלא יכמושו, הא בחל שבת בשאר ימים לא היו זוקפין והיה מנות ערבה אז רק ששה ומנהגינו עתה בערבה זו רק ביום ז' זכר למקדש, לפי שאינו צפירוש בתורה, וקורטין היום השבעה רבה שמרצין בו בחטות השבעות שחג נידונין על המים והכל הולך אחר החיתום וכל דיני ערבה שבולב שייכים גם בערבה זו וגם אותה יקלנו נכרי ומיהו בזה אפילו עלה צד א' כשר אלא שאינו הדור מזה ועושים אלו המנתקים העלים ומקלרים הבדים שלא יהיו ארוכים, שבמקדש אדרבה היה בהיפוך, והמנהג לאגדם בעליון שבולב ואינה מעכב ד"א דיותר עוב נפרדים ואין שיעור למספר הענפים והמנהג בה' גבעולין ואין ללקחה עם הלולב אלא אחר שהקיף

"ואינו דבמה שיונה פרקו במאה פעמים לשונוה פרקו במאה ואזוד"

בלובב, וי"א שאין אוחזין אותה אלא כשמגיע לתפלת תענה אמונים שמתפללים על המים ואז מניחין הבלובב וליקה הערבה, ומלות חבטה כלעיל ומפני שי"א לחבטה היינו נענוע לכן עושין שניהם נענוע תחלה ואחר גמר כל הושענות חבטה ה' פעמים, ומה שנהגו לחבוט עד שיפול כל העלץ הוא מתינוקות לשמחה. ובחל יום ז' זא' בשבת וקלצו הנכרים בשבת אפילו איה לו ישראל מותר, מיהו ביט בפרהסיא בדבר, אפילו לא אמר לו ישראל לקלצו בשבת רק אמר לו ראה שתהא מזומנת למז"ש, ביט לו ערבה אחרת יש להחמיר. בשעת הקפה במקדש היו אומרים אנא ה' הושיעה נא, ובשעת הפטירה ביום ז' אמרו יופי לך מזבח ב"פ ואולי כנגד ב' המזבחות מזבח הגחושית וזוהב דשניהם לכפר, מזבח הגחושית ע"י הקרבנות, וזוהב ע"י הקטורת ואחר זה מיד חוטפין הגדולים האחרונים מיד התינוקות ואוכלין ביציאתם מזהמ"ק ואין בזה גזל, לאף דשייך האחרון דקטנים לאבותיהן כך נהגו בשמחה, ולי"א הקטנים בעלמא אוכלין האחרונים שלהן אחר שזרקו ושמטו הבלובבים מידם. מיהא האחרונים דגדולים אחקלי למאה ליום ז' ואסירי כולא יומא ולדין משום ספיקא דיומא אפילו בח'.

משנה ח: ההלל והשמחה חייב בהם כל ח' ימים, ועיין לעיל פ"ג בענין הלל, וחייב בכבוד י"ט האחרון של חג ולדין גם בשמחת תורה שהוא ספק ח', ובשמע"ץ יושב בסוכה בלילה וביום שהוא ספק ז' ואין מזכרין ליטב בסוכה ואומר שהיינו דשמיני רגל בפני עצמו לענין פזר קשב, גם אין ליטב בליל ח' בסוכה, וכשיוצא מהסוכה בסוף יום ח' אומר יהי רצון שגזלה ליטב בסוכה של לויטן, ואסור לסדר השולחנות והספסלין בבית לאורך הלילה משום הכנה וכן אסור להעמיד הגרות לאורך הלילה כשאר יום א' ליום ב' דיי"ט, וכן אין לחפש בס"ת להעמידה בפרשה שיקראו בה אסור מיו"ט לשבת או איפכא. מיהא להעמיד הספסלין והשולחנות להעריך הטבלא על רגלי מותר, ובא"י מוריד הכלים מהסוכה בסוף יום ז'.

משנה ט, י: מלות ניסוך המים במזבח בתמיד לשחר הלממ"ס, ונהג ז' ימים בחג, והיו ממלאין בכל יום בבוקר כלוחית זהב דג' לוגין כניסוך דכבש ממעין שילוח הסמוך לירושלים, וכשחזרו ונכנסו עם המים בשער אחד משערי העזרה הנקרא שער המים תקעו והריעו ותקעו, עלה בכבש שהוא בלל דרומי למזבח ופנה לשמאלו לקרן מערבית דרומית מקום עשיית נסכים וב' ספלים של כסף היו שם, במערבי עירה המים, וחוטמו שבו הי' הנקב דק וצר, והמזרחי לין וחוטמו גם ורחב, שיכלה המים שמקלה מהר והיין שהיו יורדין לשיטין כאחד, ולמנסך אמרו הגבה ידיך לראות שאינו מזדקוקים שאינו מודים בניסוך המים, וכפי"א שניסך על רגליו ולא על המזבח, ורגמוהו העם באתרוגיה, ובשבת ללא הלכו חוץ לעיר לשאוב ולטלטלו מרה"ר לרה"י, היו ממלאים המים מע"ש בחבית דזהב, דאינה כלי שרת שלא יפסל בלינה, ומניחה בלשכה, ולמחר ממלא ממנה לניסוך, ובשנשפכה או נתגלתה ממלא מן הכיור שמחוברין מימיו בקרקע, אע"פ שאין מימיו יפין כדשילוח.